

NĀ NĪNAU I HO‘OKU‘U ‘IA

Papa 3-8

Pili Helu

Mākau ‘Ōlelo Hawai‘i

Akeakamai

Weheweheha: He palapala kēia me kekahi mau nīnau (a me nā mo‘olelo) i ho‘oku‘u ‘ia mai nā hō‘ike kūhelu. Aia nā mo‘olelo, nā nīnau, nā analoi (rubrics), a me nā la‘ana (exemplars) ma kēia palapala. ‘A‘ole e ‘ike ‘ia ana nā ‘ano nīnau a pau a i ‘ole nā pane a nā keiki ma kēia palapala - he hāpana wale nō kēia. He alu like ho‘i ka hana ‘ana i nei palapala, ‘oiai ua ho‘oponopono mua ‘ia a paka ‘ia nā nīnau a me nā mo‘olelo e nā kumu kaiapuni, nā mea kālaihelu, a pēlā aku. I mea kēia palapala e ma‘a ai nā haumāna a me nā kumu i ke ‘ano o nā mo‘olelo, ke ‘ano o nā nīnau, ka DOK o ka nīnau, ke ‘ano o nā analoi, a me nā koina o nā nīnau kākau. ‘O kēia palapala ka hehina mua ho‘i - e ho‘oku‘u ‘ia ana he mau nīnau a he mau mo‘olelo hou aku i kēia mau makahiki e hiki mai ana.

PAPA KUHIKUHI

PAPA KUHIKUHI	2
PAPA ‘EKOLU (PILI HELU)	3
PAPA ‘EHĀ (PILI HELU)	5
PAPA ‘ELIMA (PILI HELU)	9
PAPA ‘EONO (PILI HELU)	14
PAPA ‘EHIKU (PILI HELU)	16
PAPA ‘EWALU (PILI HELU)	19
PAPA ‘EKOLU (MĀKAU ‘ŌLELO)	24
PAPA ‘EHĀ (MĀKAU ‘ŌLELO)	26
PAPA ‘EONO (MĀKAU ‘ŌLELO)	36
PAPA ‘EWALU (AKEAKAMAI)	37

PAPA ‘EKOLU (PILI HELU)

Ana: 3.OA.D.8 (Nā Hana Ho‘omākalakala a me ka Mana‘o Hō‘ailona Helu) E ho‘ohana i nā hana ho‘omākalakala ‘ehā i nā polopolema me 2 ‘anu‘u/ka‘ina hana.

DOK: 1

‘Ano Nīnau: SC (Ho‘okahi koho pololei)

Nīnau:

E kū‘ai ana ‘o Kaluhiwa i makana na kona mau hoahānau he 4.

E kū‘ai ana nō ho‘i ‘o ia i mea ‘ono na lākou.

He \$5.63 ke kumu kū‘ai o ka makana ho‘okahi.

He \$50 āna kālā.

He aha **hou aku** ka ‘ike e pono ai ‘o Kaluhiwa e ho‘ōia ai i ka lawa a kāna kālā?

ka makahiki o kona mau hoahānau

ke kumu kū‘ai o ka mea ‘ono

ke kumu kū‘ai o nā makana

‘a‘ohe ‘ike e pono ai

Wehewehehena:

E koho ka haumāna i ka ha‘ina pololei ho‘okahi. ‘Imi ka haumāna i ka ‘ikepili e pono ai ‘o Kaluhiwa. ‘O ke kumu kū‘ai o ka mea ‘ono ka ‘ike e pono ai.

‘O ka lua ka ha‘ina pololei.

Ana: 3.NBT.A.3 (Nā Helu a me nā Hana Ho‘omākalakala ma ke Kumu Ho‘onui Pā‘umi) E ho‘onui i nā helu piha ho‘okahi kikoho‘e ma ka ho‘ohana ‘ana i nā helu pā‘umi mai ka 10-90, ho‘ohana ‘ia nā ka‘akālai kūana helu a me nā ‘anopili helu.

DOK: 3

‘Ano Nīnau: SC (Ho‘okahi koho pololei)

Nīnau:

Makemake 4 lumi papa ma ke kula e kui i mau lei ma mua o ka hopena pule.

Aia he 20 haumāna ma kēlā me kēia lumi papa. E kui ana lākou i ho‘okahi lei pākahi.

Ma ka pakuhi o lalo nei, hō‘ike ‘ia ka nui o nā lei i kui ‘ia ma ‘ekolu lā.

‘Ehia hou aku lei e pono ai nā haumāna ma ka Pō‘alima?

Pō‘alua	Pō‘akolu	Pō‘ahā	Pō‘alima
00	0	00	

0 = 10 mau lei

3

30

50

80

Wehewehehena:

E koho ka haumāna i ka ha‘ina pololei ho‘okahi. ‘Imi ka haumāna i ka nui lei e pono ai ka papa ma ka Pō‘alima. He 30 lei e pono ai.

‘O ka lua ka ha‘ina pololei.

PAPA ‘EHĀ (PILI HELU)

Ana: 4.OA.B.4 (Nā Hana Ho‘omākalakala a me ka Mana‘o Hō‘ailona Helu) Huli a loa‘a nā pa‘a helu ho‘onui a pau o kekahi helu piha mai ka 1-100.

DOK: 1

‘Ano Nīnau: MC (He mau koho pololei)

Nīnau:

Aia he 48 kānaka ma ka pā‘ina. Ua ho‘omākaukau ‘ia ho‘okahi pā kūlolo e ‘ai ai. ‘Ehia lālani a ‘ehia kolamu e kaha ai e loa‘a ai ho‘okahi ‘āpana kūlolo i kēlā me kēia kanaka? E koho i nā ha‘ina ‘ekolu i pololei.

2 kolamu, 24 lālani

3 kolamu, 11 lālani

4 kolamu, 12 lālani

6 kolamu, 8 lālani

12 kolamu, 3 lālani

Wehewehehena:

E koho ka haumāna i nā ha‘ina pololei ‘ekolu. ‘Imi ka haumāna i ka nui lālani a kolamu e kaha ai ma o ka nānā ‘ana i nā helu ho‘onui o ke 48. Eia nā pa‘a helu ho‘onui: 1, 48; 2, 24; 3, 16; 4, 12; 6, 8.

‘O ka mua, ke kolu, a me ka hā nā ha‘ina pololei.

Ana: 4.NF.B.3 (Nā Helu a me nā Hana Ho‘omākalakala: Nā Hakina) Maopopo ka hakina a/e nona ke a > 1 he huinanui o nā hakina 1/e.

DOK: 2

‘Ano Nīnau: SC (Ho‘okahi koho pololei)

Nīnau:

Kū‘ai aku kekahi hale kū‘ai i nā ‘āpana moa ma nā ‘āpana $\frac{1}{2}$ moa.

Makemake ‘oe e kū‘ai i 5 moa piha.

‘Ehia āu ‘āpana moa e kū‘ai ai?

10 ‘āpana moa

12 ‘āpana moa

13 ‘āpana moa

20 ‘āpana moa

Wehewehehena:

E koho ka haumāna i ka ha‘ina pololei ho‘okahi. ‘Imi ka haumāna i ka nui ‘āpana moa e kū‘ai ai. Aia ‘elua ‘āpana $\frac{1}{2}$ ma ka moa piha. He 10 ‘āpana moa e pono ai.

‘O ka mua ka ha‘ina pololei.

Ana: 4.NF.B.4 (Nā Helu a me nā Hana Ho‘omākalakala: Nā Hakina) Ho‘ohana a ho‘olaulā i ka ‘ike kahua i ka ho‘onui ‘ana no ka ho‘onui ‘ia ‘ana o kekahi hakina e ka helu piha.

DOK: 3

‘Ano Nīnau: SC (Ho‘okahi koho pololei)

No Ka Paipika

Nā Inoa o nā Haumāna	Ke ‘Ano o ka Paipika
Leo	Pepeloni
Nani	Hame
Paka	Waiūpa‘a
Hi‘ilani	Pepeloni
Kaua	Hame
‘Ilikea	Pepeloni
Kaliko	Waiūpa‘a
Noa	Hame
Kapulani	Hame
Koa	Waiūpa‘a
Hāweo	Hame
Lono	Waiūpa‘a

Nīnau:

He 8 ‘āpana o ka paipika holo‘oko‘a. Inā e ‘ai ana kēlā me kēia haumāna i 2 ‘āpana pākahi, ‘ehia paipika piha o kēlā me kēia ‘ano e pono ai ke kū‘ai ‘ana?

1 pepeloni, 1 waiūpa‘a, 2 hame

2 pepeloni, 2 waiūpa‘a, 2 hame

2 pepeloni, 1 waiūpa‘a, 3 hame

3 pepeloni, 1 waiūpa‘a, 2 hame

Weheweheha:

E koho ka haumāna i ka ha‘ina pololei ho‘okahi. ‘Imi ka haumāna i ka nui paipika piha o kēlā me kēia ‘ano e pono ai ke kū‘ai ‘ana. He 1 pepeloni, 1 waiūpa‘a, a 2 hame.

‘O ka mua ka ha‘ina pololei.

PAPA ‘ELIMA (PILI HELU)

Ana: 5.NF.B.4 (Nā Helu a me nā Hana Ho‘omākalakala: Nā Hakina) Ho‘ohana a ho‘oloa i ka ‘ike kahua e pili i ka ho‘onui ‘ana e ho‘onui i ka hakina a i ‘ole ka helu piha i ka hakina.

DOK: 2

‘Ano Nīnau: MC (He mau koho pololei)

Nīnau:

Ua loa‘a 61 ‘auneki wai ma ka ‘ōmole a Kamalei, a inu ‘o ia i $\frac{2}{3}$ o ia wai.

‘Ehia ka nui wai i koe? E koho i nā pane pololei ‘elua.

$20\frac{1}{3}$ ‘auneki

$40\frac{2}{3}$ ‘auneki

2 kī‘aha, $4\frac{1}{3}$ ‘auneki

4 kī‘aha, $\frac{1}{3}$ ‘auneki

5 kī‘aha, $\frac{2}{3}$ ‘auneki

Wehewehehena:

E koho ka haumāna i nā ha‘ina pololei ‘elua. ‘Imi ka haumāna i ka nui wai i koe, he hapakolu ia o 61 ‘auneki. $60 \div 3 = 20$, $1 \div 3 = \frac{1}{3}$. He $20\frac{1}{3}$ ‘auneki ia. Aia 8 ‘auneki ma ke kī‘aha, no laila, he 2 kī‘aha me $4\frac{1}{3}$ ‘auneki.

‘O ka mua a me ke kolu nā ha‘ina pololei.

Ana: 5.MD.C.4 (Ke Ana ‘Ana a me ka ‘Ikepili/‘Ike) Ana i ka pihahaka ma o ka helu ‘ana i nā pa‘a‘iliono anakahi, me ka ho‘ohana ‘ana i nā kenimika pāho‘onui ‘ekolu, i nā ‘īniha pāho‘onui ‘ekolu, a me nā anakahi e loa‘a.

DOK: 2

‘Ano Nīnau: SC (Ho‘okahi koho pololei)

Nīnau:

E ho‘ouna ana ‘o ‘Anakē i nā makana lā hānau i kāna mau keiki hanauna.

- Na Tita ka pahu mua, he 8 ‘īn • 2 ‘īn • 3 ‘īn
- Na Palala ka pahu ‘elua, he 5 ‘īn • 4 ‘īn • 6 ‘īn

Makemake ‘o ‘Anakē e ho‘okomo i nā makana ‘elua ma ho‘okahi pahu. E koho i ka pahu i hiki ke ho‘ohana ‘ia.

6 ‘īn x 8 ‘īn x 4 ‘īn

9 ‘īn x 7 ‘īn x 7 ‘īn

48 ‘īn³

120 ‘īn³

Wehewehehena:

E koho ka haumāna i ka ha‘ina pololei ho‘okahi. ‘Imi ka haumāna i ka pahu kūpono i lawa kona nui no ka pihahaka o nā makana ‘elua. ‘O ka 9 ‘īn x 7 ‘īn x 7 ‘īn ka nui e pono ai.

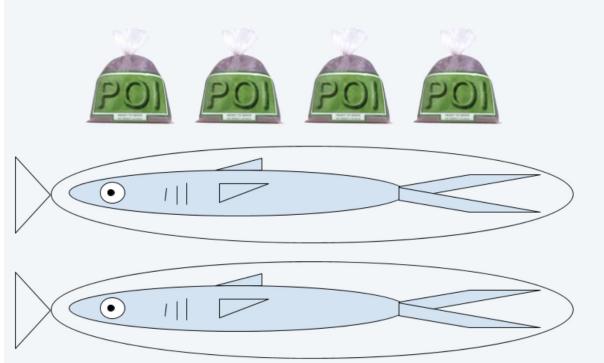
‘O ka lua ka ha‘ina pololei.

Ana: 5.NF.B.3 (Nā Helu a me nā Hana Ho‘omākalakala: Nā Hakina) Ho‘ohana a ho‘oloa i nā mea i maopopo ‘ē e pili i ka ho‘onui ‘ana a i ka pu‘unaue ‘ana e ho‘onui a e pu‘unaue i nā hakina.

DOK: 4

‘Ano Nīnau: ER (He nīnau kākau)

Ka ‘Ai A Me Ka l‘a

Nīnau:

Aia 4 ‘eke poi a me 2 ‘eke i‘a malo‘o. 5 paona o lākou nā ‘eke pākahī.

E ho‘oka‘awale like ‘ia ana ka ‘ai a pau i loko o 8 mau pū‘olo.

- ‘Ehia paona poi ma nā pū‘olo pākahī?
- ‘Ehia paona i‘a malo‘o ma nā pū‘olo pākahī?
- ‘Ehia paona ‘ai ma ka pū‘olo?
- ‘Ehia ‘eke poi, ‘ehia ‘eke i‘a malo‘o hou aku e piha ai 3 pū‘olo hou?

Ko‘iko‘i ka pane ‘ia o nā nīnau a pau me ka mālama ‘ana i ka hakina. E ho‘omākalakala a e wehewehe.

Pane

Weheweheha:

He nīnau kākau kēia. Eia mai ke ana loi no ka hā‘awi kaha ‘ana.

5 helu ‘ai:

- **Poi:** 4 ‘eke • 5 paona = 20 paona poi; $20 \text{ paona} / 8 = 2 \frac{1}{2}$ paona poi ma ka pū‘olo pākahi
- **I‘a malo‘o:** 2 ‘eke • 5 paona = 10 paona i‘a; $10 \text{ paona} / 8 = 1 \frac{1}{4}$ paona i‘a ma ka pū‘olo pākahi
- **Pū‘olo:** $2 \frac{1}{2}$ paona poi + $1 \frac{1}{4}$ paona i‘a = $3 \frac{3}{4}$ paona ma ka pū‘olo pākahi. Hō‘oia: $3 \frac{3}{4} \text{ paona} \cdot 8 = 3 \cdot 8 + 3 \cdot \frac{3}{4} = 24 + 6 = 30 \text{ paona}$
- **Pū‘olo hou**
 - $3 \cdot 2.5 = 7.5 \text{ paona poi}$, no laila, e aho 2 ‘eke hou aku
 - $3 \cdot 1.25 = 3.75 \text{ paona i‘a}$, no laila, e aho 1 ‘eke hou aku
- Ho‘omākalakala pololei me ka mālama ‘ana i ka hakina.

4 helu ‘ai: Kō 4 o nā koina 5

3 helu ‘ai: Kō 3 o nā koina 5

2 helu ‘ai: Kō 2 o nā koina 5

1 helu ‘ai: Kō 1 o nā koina 5

0 helu ‘ai: ‘A‘ole ho‘okō ‘ia kekahi o nā koina a i ‘ole ‘a‘ohe pane.

La‘ana:

Ka Pane	Ke Kaha
E loa'a ana 2 4/8 o ka paona pū‘olu pakahi o ka poi. E loa'a ana i 1 1/2 o ka pauna pū‘olu o ka ‘ia malo‘o. loa'a 3 5/8 o ka pū‘olu o ka 'ai. no ka poi pono i 4/8 nui ae. no ka ia pono i 1 1/2.	1
<i>Weheweheha: Pololei kāna pane no ka nui o ke poi (ka pōkā mua).</i>	
He 2.5 mau paona ‘oia ho‘i 2 5/16 paona o ka poi i loko o nā pū‘olo pākahi. He 1.25 paona o ka i‘a malo‘o o nā ‘eke pākahi. He 7.11 mau paona ‘oia ho‘i 7 11/16 paona ‘ai ma nā pū‘olo. Pono i 2 ‘eke o ka poi, a pono i 2 ‘eke o ka i‘a malo‘o e hana i 3 pū‘olo hou a‘e.	0
<i>Weheweheha: ‘A‘ole i ho‘omākalakala pololei ka haumāna, no laila, ‘a‘ole i pololei kāna mau pane no ke poi, ka i‘a malo‘o, a me nā pū‘olo ‘elua.</i>	
2 1/2 paona poi ma nā pū‘olo pakahi 1 1/4 paona i‘a ma nā pū‘olo. 3 3/4 paona ma nā pū‘olo pakahi 2 mau ‘eke ua loa‘a i 2 1/2 paona mai ka hana ana i ka hakina i 20/8 ka hakina a o ka loa‘a o 2 1/2 no ka poi. a no ka i‘a o 1 1/4 ua hana au i ka hakina o 10/8. ua loa‘a au i 2 mau ‘eke mai no ka	4

<p>mea he 5 paona no 1 eke no ka i‘a malo‘o hiki ke hana i 3 ‘eke me 1 1/4 ma ka hope a no ka poi e pono ana i ‘elua mau ‘eke no ka mea loa‘a i 2 1‘2 ma ho‘okahi pū‘olo.</p> <p><i>Wehewehena: Pololei ka nui poi, ka nui i‘a malo‘o, a me ka nui paona o ka pū‘olo ho‘okahi. Maika‘i kāna ho‘omākalakala ‘ana ma ia mau māhele ‘ekolu. A‘ole i pololei kāna hana no nā pū‘olo hou aku.</i></p>	
<p>Pono e ka‘awale ka ‘eke poi ma ‘el, ua pū‘olo no ka mea i nā hapa i nā ‘eke 4 ma na pū‘olo ‘elua e loa‘a ana ‘elua ‘eke ma ho‘okahi pū‘olo pākahi. No na i‘a malo‘o pono makou e ‘ike ‘ehia mau paona pākahi ‘o na i‘a malo‘o pākahi ‘a‘ole maopopo. pū‘olo no na i‘a malo‘o no ka mea pono e ‘ike i nā paona no na ‘eke pākahi.</p>	0
<p><i>Wehewehena: A‘ole paha i akāka ka hana i ka haumāna, ‘oiai ‘oko‘a kona mana‘o no ka ho‘oka‘awale ‘ana i nā ‘eke poi ma nā pū‘olo.</i></p>	
<p>He 2 1/2 paona poi i nā pū‘olo pākahi. He 1 1/4 paona i‘a i nā pū‘olo pākahi. He 3 1/4.</p> <p><i>Wehewehena: Pololei kāna pane no ka nui o ke poi a me ka nui o ka i‘a malo‘o. A‘ole i pau iā ia ka pane ‘ana, a ua hemahema ka ho‘ohui ‘ana.</i></p>	2

A‘oa‘o: Ma kēia nīnau, ana ‘ia ko ka haumāna mālama ‘ana i nā lāli‘i ‘oko‘a ma nā ‘ānu‘u hana a pau, a me kāna ho‘omaulia ‘ana me nā hakina, ma ka pu‘unaue ‘ana a me ka ho‘ohui ‘ana.

PAPA ‘EONO (PILI HELU)

Ana: 6.EE.B.7 (No Ka Ha‘i a me Ka Ha‘ihelu) Ho‘omākalakala i nā polopolema/nane ha‘i o ka nohona a i ‘ole ka makemakika/pili helu ma o ke kākau ‘anaa a me ka ho‘omākalakala ‘ana i nā ha‘ihelu ma ke ‘ano x + p = q a me px = q a he mau helu rational ‘i‘o ‘ole ka p, q a me x.

DOK: 2

‘Ano Nīnau: SC (Ho‘okahi koho pololei)

Nīnau:

Ka huinanui kumulā‘au ‘ōpiopio koa	Kanu ‘ia	‘A‘ole i kanu ‘ia
n	35	72

‘O ka ha‘ihelu hea ka mea e hō‘ike ana i ka nui kumulā‘au ‘ōpiopio koa (n)?

n + 35 = 72

n - 35 = 72

n × 35 = 72

n ÷ 35 = 72

Hewa nā pane a pau.

Wehewehehena:

E koho ka haumāna i ka ha‘ina pololei ho‘okahi. ‘Imi ka haumāna i ka ha‘ihelu e hō‘ike ana i ka nui kumulā‘au ‘ōpiopio koa, ‘o ia ho‘i, “n - 35 = 72.”

‘O ka lua ka ha‘ina pololei.

Ana: 6.SP.A.3 (Ka ‘Ike Pili Helu a me Ka Pāhiki) Ho‘okū‘ike i ke kikowaena o ka ‘ōpa‘a/hui ‘ikepili helu he mea e hō‘ulu‘ulu ‘ia ai nā waiwai a pau ma ka helu ho‘okahi, akā na‘e, na ka laulā e wehewehe i ka lolilua o kona waiwai ma ka helu ho‘okahi.

DOK:2

‘Ano Nīnau: SC (Ho‘okahi koho pololei)

Nīnau:

Hana kekahi mau haumāna i hō‘ike nui. Makemake ke kumu e ‘ike i ke kaha ma‘amau ma ia papa. E aho ‘o ia e ‘imi i ke ana ‘ikepili hea?

- ka ‘awelike; ‘oi aku ke ko‘iko‘i o ke kālailai ‘ana i ka huinanui o nā kaha i ka nui haumāna
- ke kūwaena; i ‘ole e ho‘okae aku i ke kaha ha‘aha‘a loa a me ke kaha ‘oi loa
- ka lauika; ‘oiai ‘o ke kaha i ‘ike pinepine ‘ia ka ‘ike e ‘imi ‘ia nei
- ka laulā; hō‘ike ‘ia ka ‘oko‘a o ke kaha ha‘aha‘a loa a me ke kaha ‘oi loa
- ka lolilua; he mea nui ka ‘ike ‘ana inā kūlike nā kaha kekahi i kekahi

Weheweheha:

E koho ka haumāna i ka ha‘ina pololei ho‘okahi. ‘Imi ka haumāna i ke ana ‘ikepili e pono ai ke kumu. ‘O ke kūwaena ka mea kūpono.

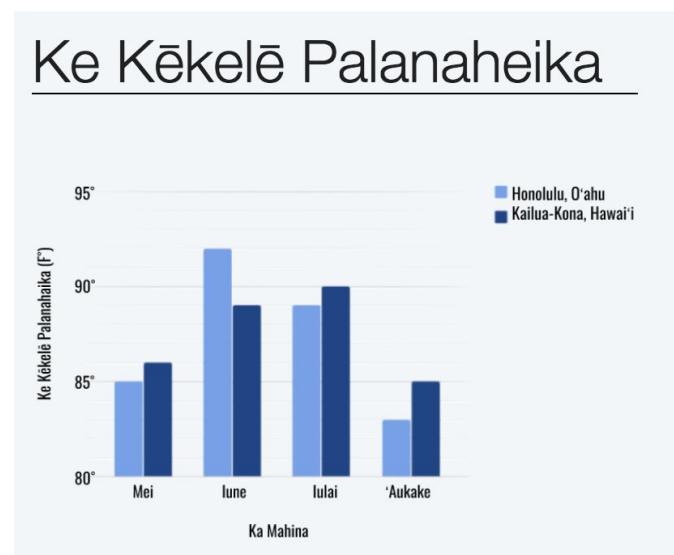
‘O ka lua ka ha‘ina pololei.

PAPA ‘EHIKU (PILI HELU)

Ana: 7.SP.B.3 (Ka ‘Ike Pili Helu a me Ka Pāhiki) Ana mōhalu i ka nui o ka ‘unu‘unu ‘ana ma ka nānā ‘ana i ‘elua ho‘oili helu ‘ikepili/‘ike me nā kumuloli i like, a me ke ana ‘ana i ke ka‘awale o nā kikowaena ma o ka hō‘ike ‘ana ma ke ‘ano he helu māhua o ka ana kumuloli.

DOK: 2

‘Ano Nīnau: MC (He mau koho pololei)

Nīnau:

‘Ehia ka haiahū ma nā wahi ‘elua?
E ‘ike ‘ia ana ke 93° ma nā ‘aina ‘elua?
E koho i nā ha‘ina pololei a pau.

- ‘O ko Honolulu haiahū he 3.25.
- ‘O ko Honolulu haiahū he 13.
- ‘O ko Kailua-Kona haiahū he 2.
- ‘O ko Kailua-Kona haiahū he 8.
- ‘A’ole ‘ike ‘ia ke 93 ma Honolulu.
- ‘A’ole ‘ike ‘ia ke 93 ma Kailua-Kona.

Weheweheha:

E koho ka haumāna i nā ha‘ina pololei ‘ekolu. ‘Imi ka haumāna i ka haiahu ma nā wahi ‘elua a koho i ka ‘ike a ‘ike ‘ole paha i ka wela he 93°. He 3.25 ka haiahu ma Honolulu, he 2 ka haiahu ma Kailua-Kona, a ‘a‘ole e ‘ike ‘ia ana ke 93° ma Honolulu.

‘O ka mua, ke kolu, a me ke ono ka ha‘ina pololei.

Ana: 7.SP.C.5 (Ka ‘Ike Pili Helu a me Ka Pāhiki) Maopopo ka pāhiki o ka hanana papaha he helu ma waena o ka 0 a me ka 1 e hō‘ike ana i ka nui papaha o ke kupu ‘ana o ia hanana. ‘O nā helu nui a‘e ka hō‘ailona o ka papaha nui a‘e. Inā kokoke ka pahiki i ka 0, ‘a‘ole paha e kupu ana, a inā kokoke ka papaha i ka $\frac{1}{2}$, ‘a‘ohe kupu a i ‘ole he kupu paha, a inā nō kokoke ka papaha i ka 1, e kupu ana paha.

DOK: 1

‘Ano Nīnau: SC (Ho‘okahi koho pololei)

Nīnau:

Aia he iwakālua mau olopī ma ke ‘eke.

He ‘umi olopī ‘ula‘ula.

‘Ehia ka pahiki o ka huki ‘ia ‘ana o ke olopī ‘ula‘ula mai loko aku o ke ‘eke?

0.10

0.25

0.5

0.75

1

Weheweheha:

E koho ka haumāna i ka ha‘ina pololei ho‘okahi. ‘Imi ka haumāna i ka pahiki o ka huki ‘ana i ke olopī ‘ula‘ula. He ‘umi olopī ‘ula‘ula ma loko o ka huina nui he 20 olopī. No laila, he 50% ka pahiki o ka huki ‘ana i ke olopī ‘ula‘ula.

‘O ke kolu ka ha‘ina pololei.

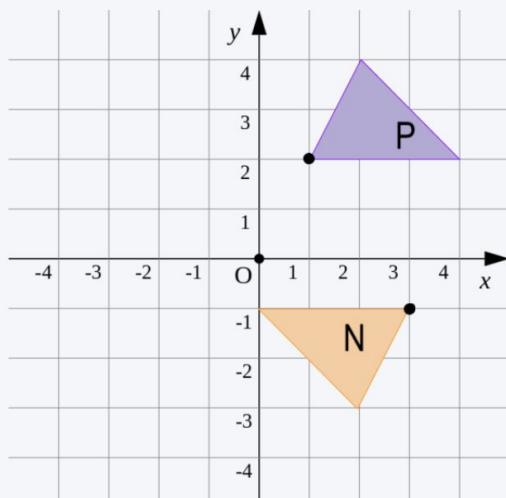
PAPA ‘EWALU (PILI HELU)

Ana: 8.G.A.2 (Ke Anahonua) Maopopo ke komolike ‘ana o ke kinona papa me kekahi kinona hou aku inā hiki ke loa‘a ka mea ‘alua mai ka mea ‘akahi ma o ka ho‘owili ‘ana, ka ho‘ohuaka/aka aniani ‘ana, a me ka ho‘one‘e pilipā/moe like ‘ana; i ka nānā ‘ana i ‘elua kinona komolike, wehewehe i ka lauka‘ina e hō‘ike i ke komolike o lāua.

DOK: 3

‘Ano Nīnau: SA (He nīnau kākau)

Kinona P a me Kinona N

Nīnau:

E palapala mai i nā hana e hō‘oia ana i ke komolike o ke kinona P i ke kinona N.

Pane

Wehewehehena:

He nīnau kākau kēia. Eia mai ke ana loi no ka hā‘awi kaha ‘ana.

3 helu ‘ai:

- **Palapala ‘ia** ka hō‘oia ‘ana i ke komolike o ke kinona P i ke kinona O; he la‘ana kēia:

1. E ho‘ohuaka i ke kinona P ma ka laina y = 2.
2. E ho‘okau (e ho‘one‘e) i ke kinona i 3 ma ka -y a me 2 ma ke x.
3. E ho‘ohuaka i ke kinona P ma ka laina x = 3.

a i ‘ole

1. E ho‘owili i ke kinona P he 180° ma ke kiko (1, 2)
2. E ho‘one‘e i ke kinona P he -3 ma ka iho-y (i lalo 3 manawa)
3. E ho‘one‘e i ke kinona P he +2 ma ka iho-x (i ka ‘ākau 2 manawa)

- **Ho‘ohana kūpono ‘ia** nā hua‘ōlelo: ho‘owili, ho‘ohuaka/aka aniani, ho‘one‘e pilipā/moe like.
- **Akāka** ka wehewehehena i kā ke keiki kuhi ‘ana i ka ha‘ihelu, ke kiko, ke kekelē, apwa.

2 helu ‘ai: Kō 2 o nā pōkā 3

1 helu ‘ai: Kō 1 o nā pōkā 3

0 helu ‘ai: ‘A‘ole i kō kekahi o nā pōkā 3 **a i ‘ole** ‘a‘ole pane ‘ia ka nīnau.

La‘ana:

Ka Pane	Ke Kaha
E ho‘ohuaka ka P i ka y,-x i ka hema. E ho‘ohuaka ka P i ka -y,-x i lalo. A e ne'e ka P i ka -y,x i ka 'ākau i 4 manawa. <i>Wehewehehena: I loko nō o kā ka haumāna ho‘ohana ‘ole ‘ana i nā inoa o nā hapahā (II a i ‘ole III), pololei kāna wehewehehena ‘ana i nā hana ho‘ohuaka ‘elua. ‘Oiai pololei ka nui o nā manawa e ne‘e ai ke kinona i ka ‘ākau, ‘a‘ole i pāku‘i ‘ia ka ho‘one‘e ‘ana i ia kinona "i luna" he 1 manawa (+1 ma ka y).</i>	2
ke ho‘ohuaka nei ka P a i ka N i ka laina X, a laila, ke ne‘e nei 1 i ka ‘ao‘ao hema	1
<i>Wehewehehena: Pololei ka mana‘o ho‘ohuaka a me ka ho‘one‘e ‘ana i ka hema, akā ‘a‘ole pololei ka nui o nā manawa e ho‘one‘e ‘ia ai ke kinona.</i>	1

<p>‘ana ho‘okahi ‘ānu‘u i ka ‘ākau, a laila ho‘okāhuli i ka huinakolu he 2 manawa.</p> <p><i>Wehewehena: Pololei ka mana ‘o o ka ho‘one ‘e ‘ana i ka ‘ākau a me ka ho‘okāhuli (he ho‘ohuli, he ho‘owili paha) i ke kinona. ‘A‘ole i lawa kēlā hana, ‘oiai ‘a‘ole e lawa ana ke kaulapa ana o nā kinona ‘elua e hō‘oia ai i ko lāua ‘ano komolike.</i></p>	
<p>‘O kekahī hana e hō‘oia ana i ke komolike o ke kinona P i ke kinona N ‘o ia ka ho‘owili ‘ana i ke kinona P he 180 kekele ma ke kiko ‘ele‘ele, a laila, ho‘one‘e i ke kinona he ‘elua pahu i ka ‘ākau a ‘ekolu pahu i lalo i ke kinona N.</p>	3
<p><i>Wehewehena: Pololei kāna hana, a maika ‘i kāna ho‘ohana ‘ana i nā hua‘ōlelo kiko‘ī, ‘o “ho‘owili” a me “ho‘one‘e,” a me kāna kuhi kiko‘ī ‘ana i ka nui o nā kēkelē e ho‘owili ‘ia ai a me ka piko o ia ‘ano hana.</i></p>	
<p>Ua ho‘one‘e ‘ia ke kinona P i lalo ho‘okahi manawa ma ka +y a 1 manawa hou i ka ‘ao‘ao hema o ka +x. A laila, ho‘owili ‘ia ke kinona (flipped), a mirrored ma ka ‘ao‘ao (+x, -y).</p> <p><i>Wehewehena: ‘Oiai ho‘ohana ka haumāna i nā hua‘ōlelo ‘o “ho‘one‘e” a me “ho‘owili,” ‘a‘ole pololei kāna ‘ōkuhi. Minamina ho‘i kāna kākau ‘ana i nā hua‘ōlelo Pelekānia kekahi.</i></p>	1

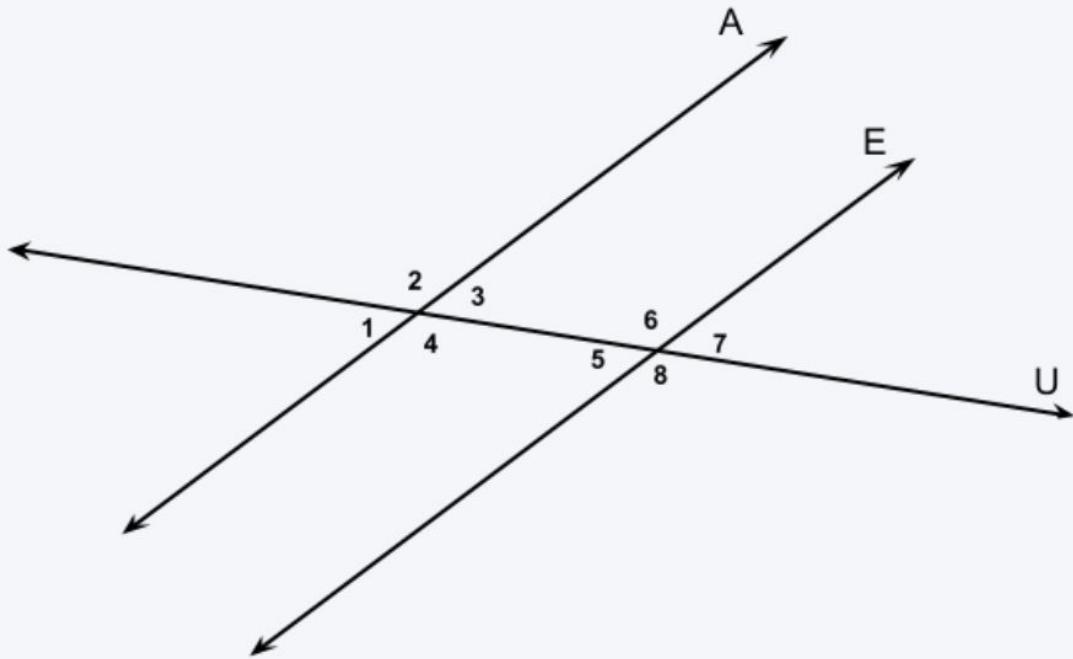
A‘oa‘o: Ma kēia nīnau, ana ‘ia ko ka haumāna mākaukau i ka ho‘one‘e ‘ana i nā kinona papa me ka ‘ole o nā milimili helu. He mea ko‘iko‘i ka ma‘a o ka haumāna i ka papa kuhikuhina, kona mau iho, ka hō‘ailona o nā helu (he ‘i‘o a he ‘i‘o ‘ole) ma nā hapahā o ka papa kuhikuhina, a me nā hua‘ōlelo kiko‘ī e pono ai ka hana (ho‘one‘e, ho‘owili, a pēlā aku).

Ana: 8.G.A.5 (Ke Anahonua) Ho‘ohana i nā kahua mana‘o/kumu mana‘o mōhalu no ka ho‘okahua ‘ana i nā mea ‘oia‘i‘o no nā huinanui o nā huina a me ka huina waho o nā huinakolu, a no nā huina e loa‘a i ka ‘oki ‘ia ‘ana o nā kaha pilipā/moe like e ke kaha ‘oki‘oki, a no ke ‘ano o nā huinahuina pilina no nā mea like o nā huinakolu.

DOK: 2

‘Ano Nīnau: MC (He mau koho pololei)

Nā Kaha Pilipā

(aia ka nīnau ma ka ‘ao‘ao a‘e)

Nīnau:

He mau kaha pilipā 'o kaha A a me kaha E. 'Oki 'ia lāua e ke kaha 'oki'oki 'o kaha U. E koho i nā huina komolike. E koho i nā mea a pau i pololei.

$\angle 1 \cong \angle 2$

$\angle 1 \cong \angle 7$

$\angle 2 \cong \angle 4$

$\angle 2 \cong \angle 3$

$\angle 3 \cong \angle 6$

$\angle 3 \cong \angle 7$

$\angle 4 \cong \angle 6$

$\angle 4 \cong \angle 8$

Weheweheha:

E koho ka haumāna i nā ha'ina pololei a pau. 'Imi ka haumāna i nā huina komolike. $\angle 1 \cong \angle 3 \cong \angle 5 \cong \angle 7$, $\angle 2 \cong \angle 4 \cong \angle 6 \cong \angle 8$.

'O ka lua, ke kolu, ke ono, ka hiku, a me ka walu nā ha'ina pololei.

PAPA ‘EKOLU (MĀKAU ‘ŌLELO)

A ‘Ike ‘Ia He Manu

- 1) I ka wā ma mua loa, ‘a‘ole i hiki i ka po‘e o Hawai‘i ke ‘ike i nā manu. Hui mau mai lākou kānaka ma ke kaupoku o nā hale e huli ai i nā manu. Ua lohe mau ‘ia nō ke kani o ka manu a he nahenahe ho‘i kāu. Ua lohe pū ‘ia nō ka ‘upa‘ipa‘i ‘ana o nā ‘eheu o lākou manu, he hoihoi ho‘i kāu. Maopopo i ka po‘e o Hawai‘i, aia nā manu i luna ma nā kumu lā‘au a ma ka lani. Akā ‘a‘ole i hiki i kekahī po‘e ke ‘ike iā lākou manu, koe wale nō kekahī kanaka....‘o Māui kona inoa.
- 2) Ua ‘ike ‘ia e Māui nā manu me ko lākou hulu nani loa, he ‘ele‘ele, he melemele, he ‘ula‘ula, a pēlā aku. I kekahī wā, loa‘a maila iā Māui kekahī hulu ‘ōma‘oma‘o o ka ‘amakihi a ho‘ā‘o akula ‘o ia e hō‘ike i nā kānaka ‘ē a‘e. Ua mau nō na‘e ka hiki ‘ole i nā kānaka ‘ē a‘e ke ‘ike i ka hulu. He ‘ē maoli nō!!! I kekahī manawa aku, ua kani mai ka ‘i‘iwi ‘ula‘ula, a ‘ike ‘ia e Māui kona hulu i kohu like me ka ula ahi o Pele. Akā nō na‘e, ‘a‘ole i ‘ike ‘ia e nā kānaka. Lohe wale ‘ia nō na‘e ka leo nahenahe o ka ‘i‘iwi. Aloha nō!
- 3) I ia wā, iho maila ‘o Kiamanu ma ke ānuenue mai e hui ai me Māui. Ma ko lāua launa ‘ana i ko Māui hale, e ‘aka‘aka nui ana ‘o Kiamanu no ka hiki ‘ole i ko ka ‘āina po‘e ke ‘ike i nā manu hulu nani. No laila, kāhea maila ‘o Māui i kona mau hoa manu. ‘A‘ole i li‘uli‘u, e lele koke mai ana nā manu ma luna o ka hale. ‘Ōlelo akula ‘o Māui iā Kiamanu, “Mai ‘aka‘aka mai ‘oe i ko Hawai‘i po‘e! E ho‘okūkū kāua ma ke piliwaiwai. Mana‘o au ua ‘oi loa aku ka nani o nā manu o kēia ‘āina ma mua o ko nā ‘āina ‘ē. Inā e hiki iā ‘oe ke hō‘ike mai i kahi manu i nani a‘e ma mua o ko ‘one‘i mau manu, e hā‘awi au i nā manu a pau o Hawai‘i nāu. Akā, inā ‘a‘ole e hiki iā ‘oe ke hō‘ike mai i kekahī manu i ‘oi aku kona nani ma mua o ko ‘one‘i manu, e kau ‘oe me kou mana nui i ka ‘ike pono ma luna o ka po‘e kānaka o Hawai‘i.”
- 4) No laila, huli hele akula ‘o Kiamanu ma nā ‘āina a pau, akā ‘a‘ohe lua e like ai me ka nani o nā manu o ko Māui ‘āina ‘o Hawai‘i. Ua eo ‘o Kiamanu iā Māui a ‘o ka uku mai koe. No laila, ua kau ‘o Kiamanu i ka ‘ike pono ma luna o nā kānaka a pau. Kani akula ka ‘uā a me ka pihe o ka po‘e kānaka no ko lākou hau‘oli i ka hiki iā lākou ke ‘ike i nā manu nani o ko lākou ‘āina.
- 5) Mai ia hope aku, ua nānea nā kānaka Hawai‘i i nā leo nahenahe o nā manu. Ua lilo nā hulu o nā manu i mea waiwai no nā Hawai‘i, a ho‘ohana ‘ia nā hulu e hana ai i nā lole ali‘i, i hō‘ailona no ke kūlana ki‘eki‘e. A no ka nui o ka mahalo o nā kānaka Hawai‘i i nā manu, ‘a‘ole nā manu e ho‘omake ‘ia ma ka ‘ohi hulu ‘ana. Pēlā nō ka hana Hawai‘i, ‘o ka mālama no kekahī manawa aku.

Ana: 3.H.3 (Ka Heluhelu Mo‘olelo) Ho‘ohālikelike ‘ia ka po‘e o ka mo‘olelo, ‘o ia ho‘i, nā me‘e a me nā hāme‘e.

DOK: 3

‘Ano Nīnau: SC (Ho‘okahi pane pololei)

Nīnau:

‘Oko‘a ko Māui mana‘o i ka po‘e o Hawai‘i a ‘oko‘a ko Kiamanu. Pehea e ‘oko‘a ai ko lāua mau mana‘o?

Hānai ‘o Māui i ka po‘e a hana moloā ‘o Kiamanu.

Huhū ‘o Māui i ka po‘e a luhi ‘o Kiamanu.

Mālama ‘o Māui i ka po‘e a ho‘ohenehene ‘o Kiamanu.

Pū‘iwa ‘o Māui i ka po‘e a huikau ‘o Kiamanu.

Wehewehehena:

E koho ka haumāna i ka ha‘ina pololei ho‘okahi. ‘Imi ka haumāna i ke ‘ano e ‘oko‘a ai ko lāua mau mana‘o. ‘O "Mālama ‘o Māui i ka po‘e a ho‘ohenehene ‘o Kiamanu," no ka mea, ma ka paukū ‘ekolu, "e ‘aka‘aka nui ana ‘o Kiamanu no ka hiki ‘ole i ko ka ‘āina po‘e ke ‘ike i nā manu hulu nani."

‘O ke kolu ka ha‘ina pololei.

PAPA ‘EHĀ (MĀKAU ‘ŌLELO)

No Helena Kela

- 1) ‘O Konela Aka Kela ka makuakāne a ‘o Keke ‘Akamu Kela ka makuahine. Hānau ‘ia he kaikamahine ‘o Helena ‘Akamu Kela i ka makahiki 1880 i ka lā 27 o Iune. No Takumipia, Alabama mai ‘o ia. He keiki maika‘i o ke olakino ‘o ia i kona hānau ‘ia ‘ana, akā nō na‘e, ma mua o kona makahiki ‘elua, pilikia ‘o ia i kekahi ma‘i. ‘A‘ole na‘e i ‘ike ‘ia ke ‘ano o ia ma‘i. I kona manawa i ma‘i ai, ua hele ‘o Helena a makapō a pepeiao kuli nō ho‘i. ‘O ka pōpilikia ho‘i, ‘a‘ole nō i maopopo i kona mau mākua kona hiki ‘ole ke ‘ike a lohe ‘ole. ‘O ka mea wale nō i ‘ike ‘ia, ‘o ia kona akamai.
- 2) Ma muli o kona makapō a me ka pepeiao kuli, ‘a‘ohe pā o kona na‘au, ‘a‘ohe ona ‘ike i ka mino‘aka a ke aloha, ‘a‘ohe ona lohe i ke kāhea ‘ia ‘ana mai o kona inoa, a ‘a‘ohe ona nānā aku i ke ao nani nō ho‘i. Ke pi‘i kona huhū, hele a lapa kona ‘ano me ka moe pū a kūpakkapaka a ho‘oku‘i aku ‘o ia i nā kānaka a peku nō ho‘i i ka paia. He huikau maoli nō kona nohona, no ka mea, ‘a‘ole i hiki iā ia ke a‘o i ka ‘ōlelo. No laila, ‘a‘ohe pū‘iwa i kāna hana ‘oiai he holoholona ‘āhiu kona ‘ano.
- 3) A laila, ua lolii maoli nō kona nohona i ka hiki ‘ana mai o Ana Kuliwana, ‘o kāna kumu. He 20 ona makahiki, a ‘akahi nō a puka ‘o Ana Kuliwana mai ke kula mai no nā kānaka makapō. Ua maopopo le‘a ia Kumu Kuliwana ko Helena ‘ano nohona, no ka mea, pilikia kona mau maka pono‘T kekahī. Kaha ‘ia kona mau maka e ke kauka he mau manawa i kona wā kamali‘i a he kōkua iki nō kēlā i kona ‘ike ‘ana. I ka manawa ona i launa ai me Helena, ua ho‘omaopopo ‘o Ana i ko Helena ‘ano he keiki pailani a he keiki noho pono ‘ole.
- 4) No laila, ua ho‘omaka ‘o Kumu Kuliwana e a‘o iā Helena i nā hua‘ōlelo ma o ka ‘ōlelo Kuhi Lima, akā, ‘oiai ‘a‘ohe ‘ike o Helena i ka ‘ōlelo kuhi lima, ua pono e pela i nā hua ‘ōlelo kuhi lima like ‘ole ma ke poho o ko Helena lima. Ua a‘o ‘o Kumu Kuliwana i nā mea like ‘ole iā ia, e like me ke ki‘i pēpē, kāna mea pā‘ani punahele. I ka ho‘omaka ‘ana, ua a‘o nō ‘o ia i nā kuhi lima, akā, ‘a‘ole i pa‘a pono ka mana‘o maoli iā ia. Ua huikau ‘o ia i nā hua‘ōlelo o “inu” me “waiū” a me “kī‘aha” ‘oiai ‘ano pili ka mana‘o o ia mau hua‘ōlelo ‘ekolu.
- 5) Ua a‘o aku ‘o Kumu Kuliwana i kekahī mea hou aku iā Helena, ‘o ia nō ka ‘o‘ole‘a. He mea ‘oko‘a loa kēia iā Helena, no ka mea, ua hana wale aku nō ‘o ia e like me kona makemake ma lalo o kona mau mākua. ‘A‘ole i ‘ae ‘o Kumu Kuliwana i ka lapa a me ke kūpaka ‘ana aku i ka uluhua e like me kāna mau hana me kona makua.

- 6) I kekahi lā, aia ‘o Helena a me Ana i waho ma ka pauma wai. I ia mau makahiki, ‘a‘ohe paipu wai i loko o ka hale, ua pono nā kānaka e pauma i ka wai mai ka ‘āina mai. Ua ho‘opa‘a ‘o Kumu Kuliwana i ko Helena lima ma lalo o ka wai ‘olu‘olu a pela hou a pela hou ma ka ‘ōlelo kuhi lima, wai. Ua a‘o ka na‘au o Helena a maopopo maila he wai ka mea ma kona lima. Nīnau koke ‘o Helena i ka inoa o ka lepo a me nā mea like ‘ole. A pō ke ao, ua ‘oi aku kona mau hua‘ōlelo ma luna o ke kanakolu!
- 7) Ma mua o kona lā hānau ‘ehiku, ua ho‘omaka ‘o ia i ke kākau ‘ana. Ma hope aku, ua hele ‘o ia i ke kula a lilo i haku mo‘olelo. Nui kāna mau hana e kōkua ai i nā kānaka hō‘ino ‘ia, e like me nā kānaka makapō a me nā wāhine, no ka mea, i ia manawa ‘a‘ole hiki i nā wāhine ke koho pāloka e like me nā kāne. Ua mahalo ‘ia ‘o ia e Maleka Kawaina penei, ““O nā kānaka ‘elua āna i hoihoi loa ai o ke kenekulia ‘umi kumamāiwa, ‘o Napoleona lāua ‘o Helena Kela.”
- 8) Ua hala ‘o ia i ka lā 1 o lune i ka makahiki 1968. Ua ‘ane‘ane piha iā ia 88 makahiki.

(Aia ma lalo nei he ‘ehiku mau nīnau e pili ana i kēia mo‘olelo, "No Helena Kela.")

Ana: 4.H.2 (Ka Heluhelu Mo‘olelo) Wehewehe ‘ia ke ka‘ina hana o ka mo‘olelo me ka hō‘ike pū i ka pilina o nā hanana i ka mo‘olelo.

DOK: 1

‘Ano Nīnau: SC (Ho‘okahi koho pololei)

Nīnau:

E koho i ke ka‘ina kūpono o nā hanana o ia mo‘olelo.

- (1) A‘o ‘ia ‘o ia e Kumu Kuliwana,
 (2) Hānau ‘ia ‘o Helena Kela,
 (3) ‘Ike ‘ia kona makapō a me ka pepeiao kuli.

- (1) Hānau ‘ia ‘o Helena Kela,
 (2) A‘o ‘ia ‘o ia e Kumu Kuliwana,
 (3) ‘Ike ‘ia kona makapō a me ka pepeiao kuli.

- (1) Hānau ‘ia ‘o Helena Kela,
 (2) ‘Ike ‘ia kona makapō a me ka pepeiao kuli,
 (3) A‘o ‘ia ‘o ia e Kumu Kuliwana.

- (1) ‘Ike ‘ia kona makapō a me ka pepeiao kuli,
 (2) A‘o ‘ia ‘o ia e Kumu Kuliwana,
 (3) Hānau ‘ia ‘o Helena Kela.

Weheweheha:

E koho ka haumāna i ka ha‘ina pololei ho‘okahi. Ma ka paukū 1 i wehewehe ‘ia ai ko Helena hānau ‘ia ‘ana a me kona pōpilikia i nā ma‘i ‘elua, ‘o ka makapō a me ka pepeiao kuli. Ma ka paukū ‘ekolu i wehewehe ‘ia ai ko Kumu Kuliwana hiki ‘ana mai.

‘O ke kolu o nā ha‘ina ka pololei.

Ana: 4.H.3 (Ka Heluhelu Mo‘olelo) Ho‘ohālikelike ‘ia ka po‘e o ka mo‘olelo, ‘o ia ho‘i, nā me‘e a me nā hāme‘e me ke kāko‘o.

DOK: 2

‘Ano Nīnau: SC (Ho‘okahi koho pololei)

Nīnau:

E ho‘ohālikelike mai i ke ‘ano o ka mālama ‘ia ‘ana o Helena Kela e kona mau mākua ma kahi o kāna kumu ‘o Ana Kuliwana.

‘O‘ole‘a kona mau mākua a ‘olu‘olu ‘o Ana.

Hau‘oli kona mau mākua a huhū ‘o Ana.

Huikau kona mau mākua a ‘o‘ole‘a ‘o Ana.

Le‘ale‘a kona mau mākua a hana ‘ino ‘o Ana.

Wehewehehena:

E koho ka haumāna i ka ha‘ina pololei ho‘okahi. Hō‘ike ‘ia ko Ana ‘ano ‘o‘ole‘a ma ka paukū 5.

‘O ke kolu o nā ha‘ina ka pololei.

- Ana:** 4.H.1 (Ka Heluhelu Mo‘olelo) Kūkulu ka haumana i kona mana‘o
- a. ma o nā la‘ana mai ka mea āna i heluhelu ai. (1 a ‘oi la‘ana)
 - e. ma o ke kuhi ‘ana i ka mana‘o o ka mea kākau.

DOK: 3

‘Ano Nīnau: MC (He mau pane pololei)

Nīnau:

Ma kēia mo‘olelo, ua kūlia nō ‘o Helena i ka nu‘u.

E koho i nā māmala‘olelo **‘ekolu** e kāko‘o ana i kēia mana‘o.

- A pō ke ao, ua ‘oi aku kona mau hua ‘olelo ma luna o ke kanakolu!
- Ua hele ‘o ia i ke kula a lilo i haku mo‘olelo.
- Ua lilo ‘o ia i Po‘okumu no kekahi kula e a‘o ai i nā keiki makapō.
- Ma mua o kona lā hānau ‘ehiku, ua ho‘omaka ‘o ia i ke kākau ‘ana.
- Nāna i ho‘okumu i kekahi kula no nā keiki makapō.

Wehewehehena:

E koho ka haumāna i nā ha‘ina pololei ‘ekolu. Hō‘ike ‘ia nā lāli‘i pololei ma ka paukū 6 a me ka paukū 7.

‘O ka mua, ka lua, a me ka hā nā mea pololei.

- Ana:** 4.H.1 (Ka Heluhelu Mo‘olelo) Kūkulu ka haumana i kona mana‘o
- ma o nā la‘ana mai ka mea āna i heluhelu ai. (1 a ‘oi la‘ana)
 - ma o ke kuhi ‘ana i ka mana‘o o ka mea kākau.

DOK: 4

‘Ano Nīnau: SA (He nīnau kākau)

Nīnau:

Ma ka paukū 6 o ka mo‘olelo, ua a‘o ‘o Kumu Ana iā Helena Kela i ia mea he "wai." Inā ‘o ‘oe ‘o Kumu Ana, e wehewehe mai i **2 hana** e a‘o ai iā Helena Kela i ia mea he "poi."

Pane

Weheweheha:

He nīnau kākau kēia. Eia mai ke ana loi no ka hā‘awi kaha ‘ana.

1 Helu ‘Ai: Kuhi ka haumana i 2 hana a ‘oi a Kumu Ana e a‘o iā Helena Kela he aha ia mea he poi, e la‘a me "E ho‘opā i ka poi, E hana i ka poi, E ‘ai i ka poi, E honi i ka poi."

0 Helu ‘Ai Kuhi ka haumana i 0-1 la‘ana o nā hana a Kumu Ana e a‘o iā Helena Kela i ia mea he poi **a i ‘ole**, ‘a‘ole i pane ‘ia ka nīnau.

La‘ana:

Ka Pane	Ke Kaha
‘ai ua a‘o helena i kekahi mea mai iā kōna kumu <i>Weheweheha: No ke kuhi ‘ole ‘ana i ka poi i 0 ai ke kaha.</i>	0

E huki ana wau i ke kalo, e kāu ‘ana wau i kona lima ma ke kalo a laila e ‘ōlelo ‘ana wau “kalo.” E lawe ‘ana wau i ka Helena Kela lima a kāu ma ka pōhaku a e ku‘i ‘ana i ke aklo a e loa‘a ‘ana i ka poi. E ‘ōlelo ‘ana wau “poi.”	1
<i>Weheweheha: Pololei ka pane a ka haumāna ‘oiai ho ‘ohana ‘ia ka lonoa ho ‘opā i mea e a ‘o aku ai iā Helena Kela i ia mea he poi.</i>	
Ka'u hana e ha‘i ana wau ia Helena Kela o kēia ka poi a me ka mana'o o poi.	0
<i>Weheweheha: ‘A ‘ole pololei ka pane a ka haumāna ‘o ia ho ‘ohana ‘ia ka lonoa ho ‘olohe i mea e a ‘o aku ai iā Helena Kela. No ka pepeiao kuli ona, ‘a ‘ohe a ‘o.</i>	
e waiho au i ka poi ma kona lima a laila e kakau au ma kona lima.	1
<i>Weheweheha: Pololei ka pane a ka haumāna ‘oiai ho ‘ohana ‘ia ka lonoa ho ‘opā i mea e a ‘o aku ai iā Helena Kela i ia mea he poi.</i>	
mana‘o wau no helena kela he keiki ‘A‘OLE hiki ke lohe a ike aka he keiki akamai	0
<i>Weheweheha: ‘A ‘ole pane ‘ia ka nīnau.</i>	
no ka hana mua e ae ia ia e ho‘opa i ke kalo a honi i ke kalo. no ka hana lua ae oia e hoa‘o i ka poi.	1
<i>Weheweheha: Pololei ka pane a ka haumāna ‘oiai ho ‘ohana ‘ia ka lonoa ho ‘opā a me ka lonoa honi i mea e a ‘o aku ai iā Helena Kela i ia mea he poi.</i>	

A‘oa‘o: Ma kēia nīnau, ana ‘ia ko ka haumāna kuhi ‘ana i nā mea e kāko‘o ai paha i ko Helena Kela a‘o ‘ana e pili ana i ke poi. ‘A‘ole ana ‘ia ka pilina‘ōlelo a i ‘ole ka pela a i ‘ole ka maiau o ke kākau ‘ana. ‘Oiai ko‘iko‘i ua mau hana kākau lā, ‘a‘ole kēia ka nīnau e ana ai i ia mau mea.

Ana: 4.H.13 (Nā Kahua Heluhelu) Maopopo ka mana‘o o kekahi hua ‘ōlelo hou ma o ka pō‘aiapili mo‘olelo/ hopuna‘olelo.

DOK: 2

‘Ano Nīnau: SC (Ho‘okahi koho pololei)

Nīnau:

‘O ka māmala‘olelo hea ka mea i like kona mana‘o me kēia māmala‘olelo mai ka mo‘olelo mai,

"hele a lapa kona ‘ano me ka moe pū a kūpukapaka."

moe a ‘au‘au wikiwiki

moe a ‘oni‘oni uluhua

moe a hiamoe ‘olu‘olu

moe a noho nuha

Weheweheha:

E koho ka haumāna i ka ha‘ina pololei ho‘okahi. No‘ono‘o ka haumāna i ka mana‘o like o ka māmala‘olelo. Like ke kūpukapaka me ka ‘oni‘oni uluhua. ‘O ke kūpukapaka ka ‘ēko‘a o ka hiamoe ‘olu‘olu. ‘A‘ole ‘o Helena Kela i ‘au‘au ma ka papahele, a ‘a‘ole ‘o ia i noho nuha.

‘O ka lua ka ha‘ina pololei.

Ana: 4.K.9 (Ka Pilina ‘Āina) Hō‘ike ‘ia ka inoa o ka ‘āina o ka mo‘olelo me ka wehewehe ‘ia o nā hāme‘e i ia wahi.

DOK: 1

‘Ano Nīnau: FTG (Ho‘opihapiha kōā)

Nīnau:	Ma <input type="text"/> , <input type="text"/>
kahi i hānau ‘ia ai ‘o Helena Kela.	

Wehewehehena:

E ho‘opihapiha ka haumāna i ke kōā me ka hua‘olelo pololei. Heluhelu ka haumāna i ka mo‘olelo a huli ‘o ia i kahi i hānau ‘ia ai ‘o Helena Kela. Aia ia ‘ike ma ka paukū mua loa, ma ka māmala‘olelo ‘ekolu.

‘O “Takumipia” a ‘o “Alabama” nā ha‘ina pololei.

Ana: 4.H.9 (Ka Ha‘awina ‘Ike Ku‘una) Helu ‘ia nā loinā ku‘una o ka mo‘olelo me ke kāko‘o ‘ana i ke koho.

DOK: 2

‘Ano Nīnau: SC (Ho‘okahi koho pololei)

Nīnau:

Ma ka hopena o ka paukū 6, ‘ōlelo ‘ia: "A pō ke ao..." He
aha lā kekahī ‘ōlelo i like kona mana‘o me kēia?

I ka iho ‘ana o ka lā...

I ka wana‘ao ‘ana mai...

I ke kakahiaka ‘ana a‘e...

I kekahī lā aku...

Wehewehehena:

E koho ka haumāna i ka ha‘ina pololei ho‘okahi. ‘Imi ka haumāna i ka mana‘o like o ia ‘ōlelo o luna a‘e nei. ‘O ka pō ‘ana o ke ao, ‘o ia ho‘i ka iho ‘ana o ka lā a pō ka lani. ‘O “I ka iho ‘ana o ka lā...” ke kūpono, no ka mea, ‘o ia ho‘okahi ke koho e pili ana i ka nāpo‘o ‘ana o ka lā. Pili nā koho ‘ē a‘e i ka pi‘i ‘ana o ka lā ma ke kakahiaka, ma ka wana‘ao, ma kekahī lā aku.

‘O ka mua ka ha‘ina pololei.

PAPA ‘EONO (MĀKAU ‘ŌLELO)

Ana: 6.K.9 (Nā ‘Ano Kākau) ‘Ike ‘ia ka ‘oko‘a o ke ‘ano kākau ma nā pō‘aiapili like ‘ole.

DOK: 1

‘Ano Nīnau: SC (ho‘okahi pane pololei)

Nīnau:

Pono ‘oe e kākau i palapala e ho‘olauna ana iā ‘oe iho me ka wehewehe ‘ana:

- ‘o wai ‘oe
- no hea mai ‘oe
- kāu mau hana punahele ma ke kula

He aha ke ‘ano o kēia palapala āu e haku ai?

he hakule‘i

he ka‘ao

he leka

he mo‘okū‘auhau

he pepa noi‘i

Weheweheha:

E koho ka haumāna i ka ha‘ina pololei ho‘okahi. E ‘imi ka haumāna i ke ‘ano o ka palapala e ho‘ohana ana i ka ‘ike no kēia mau nīnau (‘O wai ‘oe? No hea mai ‘oe? Kāu mau hana punahele ma ke kula?). He leka ke ‘ano o ia kākau ‘ana.

‘O ke kolu ka ha‘ina pololei.

PAPA ‘EWALU (AKEAKAMAI)

Ana: 8.HL.1 ('O ko lalo) E ho‘ohana i ka ‘ike mo‘olelo a i ‘ole ka ‘ike mele no kekahī wahi i mea e ho‘ohālikelike ai i ke ‘ano o nā hi‘ohiona o ia wahi i ka wā o ke mele a me ia wahi i ke ao nei.

DOK: 2

‘Ano Nīnau: FTG (He ho‘opihapiha kōā)

Nīnau:

Ma ka mokupuni ‘o Hawai‘i wale nō ‘o Pele e noho ai,
‘oiai ua kipa mua ‘ia nā mokupuni ‘ē a‘e a pau.

E ho‘ohana i ka ‘ike akeakamai a me ka ‘ike Hawai‘i e
wehewehe ai i ke kumu e kūpono ai ko Pele nohona
ma ia wahi ho‘okahi.

Kūpono ko Pele noho ‘ana ma ka mokupuni ‘o Hawai‘i
‘oiai ma laila nō ka [redacted].

Wehewehe:

E ho‘opihapiha ka haumāna i ke kōā me nā hua ‘ōlelo pololei. Kūpono ko Pele
noho ‘ana ma Hawai‘i ‘oiai ma laila kona wahi noho, ‘o Kīlauea.

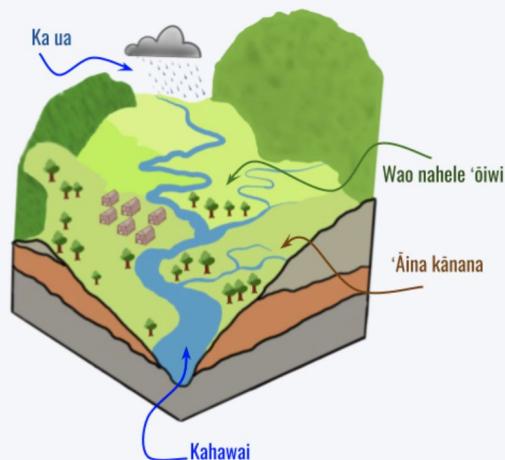
‘O “luapele,” “lua pele,” “piko pele,” a i ‘ole ‘o “home ona ‘o Kīlauea”
kekahi o nā ha‘ina pololei.

Ana: 8.HL.2 ('O ko lalo) E ho'ohana i ka 'ike e pili ana i nā papa o ka 'āina a me ka moana i mea e ho'okā'oi ai i ka nohona o nā mea o ia wahi.

DOK: 2

'Ano Nīnau: SC (Ho'okahi koho pololei)

'Āina Kumu Wai

Nīnau:

Pehea e ho'okā'oi a'e ai i ka 'āina kumu wai ma ke ahupua'a?

E koho i nā ha'ina pololei a pau.

- E a'o aku i nā hoa i nā mea i pa'a iā 'oe e pili ana i nā kumu wai kūpono.
- E ho'okomo i nā i'a talapia i loko o ke kahawai.
- E ho'oma'ema'e i ke kahawai ma ke ahupua'a.
- E kanu i nā kumu waiawī i uka.
- E kūkulu i paipu wai i mea e lawe 'ia ai ka wai i nā wahi like 'ole.
- E lawe i kou 'ohana i uka a e kanu i nā 'ano'ano koa.

Wehewehehena:

E koho ka haumāna i nā ha'ina pololei 'ekolu. E ho'ohana 'o ia i ka 'ikepili akeakamai ma ke ki'i e pane ai i kēia nīnau.

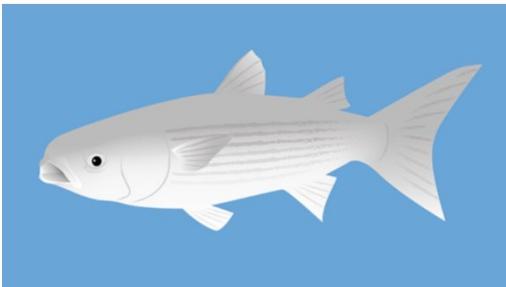
'O ka mua, ke kolu, a me ke ono nā ha'ina pololei.

Ana: 8.HL.7 ('O ko lalo) E noi'i a kālailai i ke kino o ia mea he mea ola e ho'olālā ai i ke ala a me ka nohona e ola pono ai ia mea ola.

DOK: 3

'Ano Nīnau: MC (He mau koho pololei)

Nīnau:

He aha paha ka 'ai a ka 'ama'ama, a 'o ka 'āpana hea o kona kino ka mea i alaka'i ai i kāu kuhi? E koho i nā pane a pau i pololei.

ka hī'u ākea

ka limu

ka mahamaha laulā

ka maka nui

ka pāpa'i

ka pua i'a

ka waha li'il'i

ke ko'a

Weheweheha:

E koho ka haumāna i nā ha'ina pololei 'elua. E ho'ohana ka haumāna i ka 'ikepili i'a e pane ai i kēia nīnau. 'O ka limu kāna 'ai a 'o ka waha li'il'i ka 'āpana kino.

'O ka lua a me ka hiku nā ha'ina pololei.